

*Hâtıralardan bir sayfa:***DACIK****Prof. Dr. Hüseyin AYAN**

Dacık, Ahmet'in bize, oyunda kızdığı zaman, söylediği sözdür. Bu kelimeyi ilk defa duyuyorduk. Ne demek olduğunu bilmiyorduk. Ama iyi bir şey olmadığını anlıyorduk. Sorduğumuz kimseler de bilmiyordu. **Şumnu**'nun Kara Ağaç mahallesindeki çocuklar da oyunda yanlış yapanlara, kızdıklarına hep bu kelimeyi tekrarlıyorlardı: Dacık!

Ahmet, "Hasibe Hanımın Ahmet'i" olarak biliniyordu. Hasibe Hanım, büyükler arasında yetmişini çoktan geçmiş ve mahallede hatta şehirde itibarlı bir kadındı. Çünkü o, Şumnu Vilâyet Müftülüğü Başkâtibinin eşiydi. Devir görmüş, devran sürmüş, Kara Ağaç mahallesinin en mutena köşesinde malikâne sahibiydi. Bu malikâne, bugün biraz bakımsız kalmışsa da zamanında nelere şahit olduğu tahmin edilebiliyordu. Geniş bir bahçe içinde iki katlı bir konak, gelip gidenlere mahsus tek katlı ve yüksekçe bir misafirhane, konağa yakın bir mutfak ve aşçıbaşının kaldığı ev, kendi suyu olan geniş bir ahır ile hayvanların yemlerini ve samanlarını koymaya mahsus merak gibi kısımlarını sayabiliriz. Bahçe içindeki meyve ağaçlarının cinsini ve sayısını söylememe gerek var mı?

Hasibe Hanım'ın malikânesinin giriş kapısı, Şumnu'da sık rastlanan kapılardan farklı değildi. Hayvan beslenen konakların saman veya şehirden gelen bazı yiyeceklerin içeriye alınmadan koyulduğu tokat üstü odaların bulunduğu geniş kanatları olan bir kapı idi.

Müftülük başkâtibinin atla, hayvanla ne ilgisi olabilirdi? Öyle değil, yüz yıl öncesini düşününüz; başkâtip, daireye yani Müftülüğe at üstünde giderdi. Müftülük yakınlarındaki Çarşı Camii'nde ikindi namazını kıldıktan sonra Kılak'tan dolaşır, camii yakınlarındaki kahvelerde biraz muhabbet eder ve akşam namazını da Kılak Camii'nde edadan sonra konağa dönerdi. Bu zatı tanıdığımızda 90 yaşlarındaydı. İlerlemiş yaşına rağmen Cuma namazı için, Şerif Halil Paşa Camii'ne giderdi. Hasibe Hanım, onun sağlığını belirtmek için, "Başkâtip, hâlâ vav'ın gözünü, yazdığı tezkirelerde açık yazar!" derdi. Pek anlamadığımızı görünce, içeriye dalar, kâtip efendisine bir vav yazdırıp, gösterirdi.

Hasibe Hanım'ın Ahmet'i torunuydu. Annesiyle

babası ayrılınca Ahmet, nenesinde kalmıştı. Biz de üç arkadaş medresede okumak için, Akdere'den Şumnu'ya gelmiştik. Yurtlarda yer kalmamıştı. Kara İsmail Hoca'nın delaletiyle, sözünü ettiğimiz konağın mutfak evini kiralamıştık. Kara İsmail Hoca, Medrese-i Nüvvab'ın tarih öğretmeni idi. Telifat sahibidir. 1951 de Türkiye'ye göçünce, İsmail Akdere olarak, Isparta İl Müftüsü ve İmam-Hatip Okulu müdürlüğünde bulundu. Âlim ve fazıl bir hocaydı. Zengin ve değerli eserlerin bulunduğu kitaplığını Türkiye'ye naklemediği için dertliydi. Genç yaşta Hakk'a yürüdü. Mekânı cennet olsun.

Hasibe Hanım'ın Ahmet'iyle aynı yaşlardaydık. Mahalledeki çocuklardan sadece onun futbol topu vardı. Pazar günleri ve cumartesi öğleden sonra, hastane bahçesine gidip top oynardık. Gol kaçırdığımızda veya yamulltuğumuzda Ahmet'in sözü hazırdı: "Dacık!"

Ahmet, Rüşdiyeye (ortaokul) devam ederdi. Ama o şehir çocuğuydu. Biz başımıza fes ve tülbent sarık sarıp giyerdik. O, özel bir şapka giyerdi. Belki bundan dolayı bize "Dacık" derdi. Her neden dolayı derse desin, bu bir hakaretti, lâkin anlamını bilen yoktu.

Yıllar ilerledikçe, haritalara bakmaya ve coğrafya dersleri okumaya başladık. Dacık, olsa olsa Tacık/Tacik olabilir, dedik. Fakat Şumnu, Tuna vilâyetinin müstahkem şehirlerinden biri ve ordu merkeziydi. Osmanlı'nın Eflak, Buğdan ve Kırım yolu, Tuna vilâyetinin kalbi ve Pilevne ile aynı enlem üzerinde bir şehirdi.

Hani Süleyman Paşa, Rusların Tuna'yı geçip Pilevne'de Gazi Osman Paşa'yı muhasara ettikleri zaman, Niş'teki ordusunu doğuya doğru yürütmeye başlayıp Eski Zağra'dan Balkanları Şıpka'dan geçmeye kalkışmayıp üç dört gün daha ilerleyerek, süvarilerine İstanbul'a sarkan Rus atlılarının önünü kestirseydi de kuzey-batıya yönelip Pilevne'ye ulaşmayı deneseydi, belki Osman Paşa esir olmaz, Pilevne savaşı zaferle sonuçlanırdı, Şumnu düşmez, Bulgaristan kurulmazdı. Şumnu işte öyle stratejik önemi olan bir şehirdi!

Aradan yıllar geçti. Tam yetmiş yıl! Moskova üzerinden *İstanbul-Petersburg Beyaz Geceler Gezisi*'ne

Akdere'deki evlerinde (Şumnu-15.03.1951)

katıldık. Güneşin batmadığı temmuz ayı başlarında Petersburg'a uçakla ulaştık. O günlerde Petersburg ve civarında güneşin batmadığı zamanı bizzat yaşadık. Kutup dairesinde yer alan Petersburg'u gezip dolaştık. Hermitag müzesini, çarların altın saraylarını, dolarları rubleye çevirerek ziyaret ettik. Petersburg'a denizden dönelim, dedik. Vapur gişesine gelip paramızı uzattık. Gişe memuru, "Dolar kabul etmeyiz, ruble verin!" demez mi? Bankalar kapanmıştı, doları çevirecek yer yok... Burası Rusya... Komünizmden kurtulmuş ama her şey Sovyet sistemiyle gidiyor.

Etrafa bakınırken bir grup gencin aralarında bazen Türkçe konuştuklarını fark ettik. Çocukların arkalarından "Dolar bozabilir misiniz?" diye seslendim. Olumlu cevap alınca da 50 dolar uzattım... Fakat 50 doları tanımadıklarını, ancak 100 dolar bozabileceklerini söylediler. 100 dolar verip ruble aldık; gemi biletimize kavuştuk. Gemiye bindik.

Fin Körfezini geçerken, doları rubleye çeviren gençler güzel bir Özbekçe ile sohbet ediyorlardı. "Özbek misiniz?" soruma cevapları, "Hayır! Tacik'iz!" oldu. Sohbetin devamında, delikanlıların Taşkent'te oturduklarını, okullarını orada bitirdiklerini, çalışmak üzere Petersburg'a geldiklerini, ticaretle meşgul olduklarını öğrendik. Dolaştığımız yerlerde Rus'tan çok Azerbaycanlı, Moğol, Başkurt, Tataristanlı ve Kırimlı gördük...

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde, Prof. Dr.

Hasibe Mazıoğlu'nun yönetiminde doktora yaparken hep Şumnulu Hasibe Hanım'ı, bize "Dacık" diye hakaret eden Ahmet'i hatırlardım. Ara sıra Tarih bölümüne iner, arkadaşlarımı görür, odasında ise Prof. Dr. Bahaeddin Ögel Hoca'ya uğrardım. Bahaeddin Hoca, bilgin ve gezgindi. Türk Dünyasını baştanbaşa birkaç kere dolaşmış, Türk kültürüne dair pek çok malzeme toplamıştı. Sonra bunları *Türk Kültür Tarihinin Giriş* adlı eserinde değerlendirdi. Bir ziyaretimde bana, Tacikistan gezisini anlattı. Duşanbe'de Cuma namazını kılmışlar. İddiasının doğruluğunu o zaman anladığını söyledi. Merhumun tuhaf bir gülüşü vardı. Şöyle anlattı: "Tacikistan diye adlandırılan bu nev-zuhur ülke, bir Türk yurtdur. Afganistan da öyle! Taciklerin, Sovyetlerin hazırladıkları sözlüklerde ve kitaplarda Türk olmadıkları yazılır. Bu iddia İran'ın da üzerine çöktüğü bir tezdür. Lâkin Cuma hutbesi Türkçe okunmaktadır.

Taciklerin Türk olmadıklarını iddia eden Tacik ulemasına bunu söylediğim zaman, yüzüme tuhaf tuhaf bakıp sus pus oldular." dedi.

Ben de ona, Şumnu Müftülüğünün Başkâtibi Ahmet Efendi'nin torunu yani Hasibe Hanım'ın torunu Ahmet'in bize "Dacık" diye hakaret ettiğini anlattım.

Hasibe Hanım'ın torunu olan Ahmet, "Dacık" kelimesinin anlamını bilmiyordu. Arkadaşlarına kızdığı zaman bu kelimeyi kullanıyordu. Ona göre bu kelime, köylü, beceriksiz, cahil demektir. Biz köyden gelmiştik. Medrese'ye gidiyorduk. Sarıklı fes giyiyorduk. O ise, Rüşdiyeye gidiyor ve modernlik ifade eden şapka giyiyordu. Şehirli olması hasebiyle daha çok şey biliyordu. Futbol topunu biz onda gördük. Bizim oyun toplarımız, atları, öküzleri veya mandaları taradığımız zaman, tarakta kalan tüylerden bin bir zahmetle yaptığımız şeylerdi.

Medreseye başladıktan bir ay sonra Atatürk'ün öldüğünü öğrendik. Bu ismi (Atatürk'ü) ilk defa duymuştuk. Atatürk'ün kim olduğunu Arapça öğretmenimiz anlattı.

Biz üç arkadaş, Ahmet (Özyurt-Ceyhan'da İlkokulu öğretmeni) ve Hatipoğlu İsmail (Türkiye'ye gelemedi) medreseye başlamıştık ama yemeklerimizi nenelerimiz yapıp önümüze koyuyordu. Benim anneannemle başladık. Bir ay sonra, Ahmet'in babaannesi, bir ay sonra da

Şumnu'da Medresetü'l-aliyye(Nüvvâb)'den mezuniyet töreni-1942
(Oturarlardan soldan ikinci Hüseyin Ayan)

İsmail'in babaannesi geldi. Bir süre benim babaannem geldi. Hepsinin mekânı cennet olsun. Allah rahmet etsin. Böylece aile büyüklerimiz

nöbetleşerek bizi yalnız bırakmadılar.

Biz Dacıklar(Tacikler)'ı daha sonra çeşitli toplantılarda gördük. Üzerinde düşünceleri için onlara, 'Hasibe Hanım'ın Ahmet'inin bize "Dacık" diye hakaret ettiğini anlattık. Bu kelimeyi ilk duyduğumuz yer olan Şumnu (Tuna vilâyetinin müstahkem kalesi) ile Tacikistan arasındaki bağın ne olabileceğine dair düşüncelerini öğrenmeyi istedik.

Ben de daima kendime sorarım. Acaba biz gerçekten Dacık mıyız? Yoksa Tacikler mi Türktür? Bahaeddin Hoca'nın anlattığı gibi, Tacikistan camilerinde cuma hutbeleri Türkçe okunuyorsa, bu camii cemaatinin milliyeti nedir? Düşünmeye değmez mi?

13 Aralık 2015

Prof. Dr. Hüseyin Ayan

1927'de Bulgaristan'da Şumnu-Akdere köyünde doğdu. İlköğrenimini Şumnu'da müftü ve kadı yetiştiren Nüvvab Medresesinde tamamladı. İyi hal vesikası alamadığı için üniversiteye gidemedi. Öğretmenliğe başladı. Hakkında Komünist idare tarafından peş peşe soruşturmalar açıldı. Babasıyla birlikte tutuklandı, idamla yargılandı. Dört yıl süren soruşturmadan bir ton buğday rüşvet vererek kurtuldu. *Brigada* isimli toplama kampında altı ay kaldı. Yargılama sonunda pasaport alabildi. 1951 yılı Nisan ayı başlarında, her şeylerini bırakarak Anavatan'a, Türkiye'ye sığındılar. Adana-Ceyhan Mustafabeyli'de iskân edildiler. Kurstan sonra Tapu Kadastro Müdürlüğünde memurluğa başladı. Atatürk Üniversitesi'nin açılışıyla, Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyat Bölümünü tamamladı(1963). Asistan oldu, doktora yaptı. 1976'da doçent, 1984'te Elazığ'da profesör oldu. Konya Selçuk Üniversitesi'nde Dekanlık, Müdürlük ve Bölüm Başkanlığı gibi idarî görevlerde bulundu. 1994'te yaş haddinden dolayı Sü-

leyman Demirel Üniversitesi'ne geçti. İdarecilik ve öğretim üyeliği yaptıktan sonra 1997 yılından 2010 yılına kadar Konya Selçuk Üniversitesi'nde çalıştı. Özellikle öğretim üyesi yetiştirme programlarında büyük katkısı oldu.

Hüseyin Ayan'ın Türk Dünyasına, Türk Bayrağına, Türk Kültürüne, Türk Coğrafyasına olan sevgisi ve bağlılığı sebebiyle 2002-2003 yılları aralığında Kazakistan Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde bir yıl öğretim üyeliği yaptı. Bu arada fırsat buldukça kendi imkânlarıyla bütün Türk Dünyasını hatta Finlandiya'da bile Türklükten esintileri ihtiva eden "Turku" isimli şehri adım adım dolaştı. İran Gezisinde "Kaşkaylar" diye aranması, rehberimiz Zafer Bozkaya ve diğer tur arkadaşlarımız arasında eğlence ve sohbet konusu olmuş, bu arada bazı Kaşkay aileleri ile güzellikler yaşanmasını sağlamıştır.

Birçok değerli eseri bulunan Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Prof. Dr. Gönül Şimşekli Ayan ile evlidir ve üç çocuk babasıdır.